

I ACa 737/08, Odmowa przyznania zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w związku z odmową wypłaty świadczenia za pobyt w obozie koncentracyjnym oraz eksperymenty medyczne, przy braku wystarczającego udokumentowania roszczenia. - Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie

LEX nr 1120172

Wyrok

Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 19 listopada 2008 r.

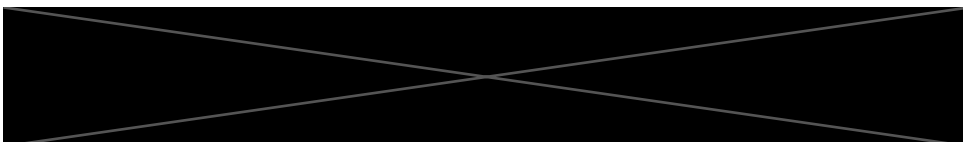
I ACa 737/08

TEZA aktualna

Bezprawność działania czy zachowania się należy pojmować w sensie obiektywnym a podstawą oceny pozostaje sprzeczność z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego także przy braku zawinienia.

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Sentencja

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2008 r. w Warszawie na rozprawie sprawy z powództwa S. Sz. przeciwko Fundacji (...) w W. o zapłatę na skutek apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 31 marca 2008 r. sygn. akt II C 634/07

1. oddała apelację,
2. przyznaje adwokatowi P. P. ze Skarbu Państwa - kasy Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych podwyższoną o należną stawkę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. 2

Uzasadnienie faktyczne

Powódka S. Sz., po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa, wniosła o zasądzenie na swoją rzecz od

pozwaną Fundacji (...) w W. kwoty 80.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa, tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jej dóbr osobistych. Na powyższą kwotę składały się: kwota 40.000 zł tytułem zadośćuczynienia za odmowę przyznania odszkodowania z tytułu osadzenia w obozie (...) w okresie styczeń-luty 1945 r. i kwota 40.000 zł tytułem zadośćuczynienia za odmowę przyznania odszkodowania z tytułu tzw. innych szkód na osobie (eksperymentów medycznych) w czasie osadzenia w tym obozie.

Powódka wskazała, że pozwana odmówiła jej odszkodowania za pobyt w obozie koncentracyjnym oraz dokonywania na jej osobie podczas tego pobytu eksperymentów medycznych. Odmowa ta była niezasadna i w rezultacie spowodowała naruszenie jej dóbr osobistych w postaci zdrowia i godności. Powódka na skutek odmownych decyzji pozwanej doznała rozstroju zdrowia, który przejawia się brakiem snu, sennymi koszmarami z okresu Holocaustu, wspomnieniami o zbrodniach UPA, brakiem apetytu, biegunką, zwiększoną nerwowością, napadami lęku i paniki, bólami głowy i omdleniami, a także swędzeniem skóry i wypryskami spowodowanymi doznany stresem.

Pozwana Fundacja (...) wniosła o oddalenie powództwa. Podniosła, że powódce przyznano już świadczenie ze środków niemieckiej Fundacji "Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość" z tytułu pracy przymusowej w rolnictwie, gdyż powódka w sposób przewidziany procedurą Fundacji wykazała, że od stycznia 1942 r. do stycznia 1945 r. pracowała przymusowo u A. B. w miejscowości L., zaś od stycznia 1945 r. do maja 1945 r. była zatrudniona u A. T. w S. Powódka szczegółowo przedstawiając swój pobyt podczas wojny na terenach III Rzeszy nie wskazała by przebywała w obozie koncentracyjnym.

Składane przez powódkę w 2004 i 2005 r. wnioski o wypłatę świadczeń ze środków niemieckiej Fundacji "Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość" w związku z powoływaniem się na uwięzienie w obozie koncentracyjnym, nie mogły być uwzględnione, ponieważ weryfikacja zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie pozwoliła na stwierdzenie, że powódka faktycznie przebywała w obozie koncentracyjnym w (...).

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 31 marca 2008 r. powództwo oddalił nie obciążając powódki kosztami postępowania w sprawie.

Powyższy wyrok zapadł po dokonaniu przez Sąd następujących ustaleń i rozważań:

Powódka podczas II wojny światowej w okresie od stycznia 1942 r. do maja 1945 r. przebywała na robotach przymusowych w Niemczech, najpierw w gospodarstwie wiejskim bawora A. B. od stycznia 1942 r. do stycznia 1945 r., a następnie od stycznia 1945 r. do maja 1945 r. w gospodarstwie A. T. w miejscowości S.

Z tego tytułu powódka w 2000 r. wystąpiła do Fundacji (...) o przyznanie jej odszkodowania. Otrzymała wówczas świadczenie w wysokości 4.400 zł z tytułu pracy przymusowej w rolnictwie. 4

Następnie w 2004 i 2005 r. powódka ponownie wystąpiła do tej Fundacji o przyznanie jej odszkodowania, tym razem z tytułu uwięzienia w obozie koncentracyjnym (...) w okresie styczeń-luty 1945 r. oraz z tytułu

szkód poniesionych na skutek przeprowadzania na jej osobie eksperymentów pseudomedycznych. We wniosku tym, odmiennie niż we wcześniejszych wnioskach i załączonych do nich dokumentach kierowanych do Fundacji, powódka tym razem podała, że po pobycie w gospodarstwie rolnym bawora A. B., w styczniu 1945 r. trafiła do obozu koncentracyjnego w (...), gdzie przebywała do lutego 1945 r. W obozie miała być poddawana eksperymentom medycznym. Do wniosku powódka dołączyła oświadczenia świadków: F. F. i T. J. oraz zaświadczenie Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych o przyznaniu uprawnień kombatanckich z tytułu pobytu w obozie koncentracyjnym w okresie od stycznia do lutego 1945 r.

Fundacja, rozpoznając wniosek powódki uznała, że fakt pobytu powódki w obozie koncentracyjnym nie został należycie, to jest zgodnie z regulaminem Fundacji i Umową Partnerską, a także ustawą niemiecką o utworzeniu Fundacji "Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość", udokumentowany i tym samym brak jest podstaw do przyznania świadczenia z I kategorii represji, obejmującej więźniów hitlerowskich obozów koncentracyjnych. Także przedstawiony przez powódkę dokument w postaci decyzji Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych w W. przyznającej powódce uprawnienia kombatanta RP z tytułu pobytu w obozie koncentracyjnym, sporządzony został wyłącznie w oparciu o oświadczenie własne powódki.

Wyrokiem z dnia (...) października 2005 r. Sąd Okręgowy w P. rozpoznając odwołanie powódki od negatywnej dla niej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w P., zmienił tę decyzję w ten sposób, że przyznał powódce prawo do renty z tytułu całkowitej, trwałej niezdolności do pracy, 5 w związku z pobytem w obozie koncentracyjnym w okresie od stycznia do lutego 1945 r.

W ocenie Sądu Okręgowego w okolicznościach rozpoznawanej sprawy brak jest przesłanek uzasadniających przyznanie ochrony dobrom osobistym powódki. Powódka nie wykazała bowiem z toku procesu, że jej dobra zostały naruszone przez działania pozwanej Fundacji polegające na wydaniu negatywnych decyzji co do przyznania powódce świadczenia pieniężnego z tytułu pobytu w obozie koncentracyjnym. Nadto Sąd zważył, że nawet gdyby hipotetycznie przyjąć, że naruszenie takie faktycznie nastąpiło, to działań pozwanej Fundacji nie można kwalifikować jako działań bezprawnych.

Analizując, w świetle koncepcji obiektywnej, zachowanie pozwanej Fundacji w tej sprawie nie można bowiem uznać, że jej działanie polegające na odmowie przyznania powódce świadczenia pieniężnego z tytułu pobytu w obozie koncentracyjnym, z uwagi na niedostateczne udokumentowanie tego faktu, naruszyło wskazane przez powódkę dobra osobiste w postaci godności i zdrowia, w szczególności by skutkowało ono rozstrojem zdrowia powódki. Na okoliczność konkretnych działań pozwanej w tym zakresie powódka dołączyła jedynie odmowną decyzję Komisji Odwoławczej Fundacji (...) z dnia (...) czerwca 2006 r. Z treści tej decyzji wynika, że Komisja odmówiła przyznanie powódce świadczenia z uwagi na nienależyty stan udokumentowania sprawy. W szczególności decyzja ta nie zawiera żadnych zarzutów pod adresem powódki o kłamstwo, podanie nieprawdziwych danych, czy próbę wprowadzenia

Fundacji w błąd, a to powoduje, że nie można treści decyzji odbierać tak jak to czyni powódka, jako aktu upokorzenia i upodlenia, sfalszowania jej wizerunku jako osoby represjonowanej, skutkującego powstaniem u niej rozstroju zdrowia.

Niezależnie od tego Sąd Okręgowy wskazał, że działania pozwanej Fundacji związane z rozpoznaniem wniosku powódki o przyznanie świadczenia pieniężnego nie mogą być kwalifikowane jako działania bezprawne.

Pozwana została ustanowiona przez Ministra - Szefa Urzędu Rady Ministrów działającego w imieniu Skarbu Państwa RP. Zasadniczym statutowym celem pozwanej jest świadczenie pomocy ofiarom prześladowań nazistowskich w Polsce. Realizując ten cel pozwana w okresie od maja 2001 r. do grudnia 2006 r. pełniła funkcję Organizacji Partnerskiej niemieckiej Fundacji "Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość", powołanej ustawą federalną Bundestagu z dnia 2 sierpnia 2000 r. Zadaniem niemieckiej Fundacji było oddanie do dyspozycji, za pośrednictwem organizacji partnerskich, środków finansowych na przyznanie świadczeń dla byłych robotników przymusowych oraz dla osób, które doznały innych krzywd w okresie narodowego socjalizmu. Funkcję Organizacji Partnerskiej pełniła Fundacja (...), która w tym zakresie zawarła Umowę Partnerską z dnia 16 lutego 2001 r. Fundacja wypłacała świadczenia osobom poszkodowanym, o których mowa w § 11 ustawy z dnia 2 sierpnia 2000 r. oraz § 2 ustawy austriackiej o Funduszu świadczeń humanitarnych Republiki Austrii dla byłych robotników niewolniczych i przymusowych reżimu narodowosocjalistycznego, z majątku fundatora. Zakres i formy działania, w tym także tryb rozpoznawania wniosków o przyznanie świadczeń, poza wskazaną ustawą z dnia 2 sierpnia 2000 r. oraz zawartą Umową Partnerską z dnia 16 lutego 2001 r. regulują także statut Fundacji oraz Regulamin Komisji Kwalifikacyjnej Fundacji (...) i Regulamin Komisji Odwoławczej Fundacji (...).

W sprawie niniejszej działanie pozwanej w odniesieniu do wniosku powódki w pełni mieściło się we wskazanych podstawach prawnych. Brak jest jakichkolwiek przesłanek do uznania, że organy pozwanej rozpoznając 7 wniosków powódki naruszyły prawo i wiążące je procedury, a decyzja odmowna wynikała z braku należytego udokumentowania przez powódkę prawa do świadczenia. W tym zakresie Sąd wskazał, że do wniosku powódki zostały dołączone oświadczenia świadków, jednakże jedynym źródłem ich wiedzy o pobycie powódki w obozie koncentracyjnym były twierdzenia samej powódki. Analogicznie, jako oparty jedynie na twierdzeniach powódki, oceniony został przez Komisję złożony przez nią dokument w postaci decyzji Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych w W., która przyznawała powódce uprawnienia kombatanta RP z tytułu pobytu w obozie koncentracyjnym.

Wątpliwości organów Komisji co do wiarygodności przedstawionych przez powódkę dowodów potęgował nadto fakt oczywistej sprzeczności pomiędzy twierdzeniami powódki zawartymi we wnioskach złożonych w Fundacji w 2004 i 2005 r., a twierdzeniami powódki zawartymi we wcześniejszych wnioskach z 2001 r. Z powyższych względów, w ocenie Sądu Okręgowego, nie można uznać decyzji odmownej wydanej przez uprawnione organy Fundacji za działanie bezprawne a tym samym nie można kwalifikować tych działań

jako bezprawnie naruszające dobra osobiste powódki.

Odnosząc się do treści prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia (...) października 2005 r., w którym rozpoznając sprawę powódki od negatywnej dla niej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P., którym zmieniono tę decyzję w ten sposób, że przyznał powódce prawo do renty z tytułu całkowitej, trwałej niezdolności do pracy w związku z pobytem w obozie koncentracyjnym w okresie od stycznia do lutego 1945 r. Sąd wskazał na dwie okoliczności. Zważył Sąd, że wskazany wyżej wyrok powódka dostarczyła Fundacji dopiero w dniu (...) lipca 2006 r. a zgodnie z postanowieniami Umowy Partnerskiej niemiecka Fundacja zamknęła 8 możliwość uzupełniania wniosków nowymi dokumentami z dniem (...) czerwca 2006 r. Ponadto wyrok ten, w świetle art. 365 § 1 k.p.c., wiąże zarówno strony jak i sąd który go wydał, jak również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, jedynie co do przedmiotu rozstrzygnięcia - a więc faktu przyznania powódce prawa do renty. Podstawa prawna przyznania tej renty stwierdzona przez sąd nie stanowi prejudykату ani dla organów państwowych, ani dla organów Fundacji.

Z tych przyczyn powództwo należało oddalić. Jako podstawę rozstrzygnięcia przywołano treść art. 24 i 448 k.c.

Powyższy wyrok zaskarżony został przez powódkę w całości. Skarżąca wniosła o jego "uchylenie lub zmianę oraz poprzedzającej go decyzji Fundacji (...) z dnia (...) czerwca 2006 r. i (...) lipca 2006 r. w ten sposób, że przyznane zostanie prawo do odszkodowania z tytułu osadzenia w obozie koncentracyjnym w (...) i w związku z przebytymi eksperymentami medycznymi, pomniejszone o przyznane odszkodowanie w kwocie 4.400 zł z tytułu wykonywanej pracy przymusowej w rolnictwie."

W uzupełnieniu apelacji pełnomocnik powódki zaskarżył wyrok w odniesieniu do pkt 1 zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, a to: art. 24 § 1 k.c. przez błędną jego wykładnię polegającą na uznaniu, że wskazane przez powódkę naruszenie dóbr osobistych w postaci godności, zdrowia nie zasługuje na ochronę prawną przewidzianą tym przepisem oraz art. 448 k.c. przez błędną jego wykładnię polegającą na uznaniu, że powódka nie wykazała w toku procesu, że jej dobra osobiste zostały naruszone lub zagrożone naruszeniem przez bezprawne zachowanie pozwanej. W uzupełnieniu apelacji wniesiono o zmianę pkt 1 zaskarżonego wyroku przez zasądzenie na rzecz powódki kwoty 40.000 zł tytułem zadośćuczynienia za 9 odmowę przyznania jej przez pozwaną odszkodowania z tytułu osadzenia w obozie koncentracyjnym (...) w okresie styczeń-luty 1945 r., oraz kwoty 40.000 zł tytułem zadośćuczynienia za odmowę przyznania odszkodowania z tytułu tzw. innych szkód na osobie (eksperymentów medycznych) w trakcie osadzenia w obozie koncentracyjnym (...) w okresie styczeń-luty 1945 r. ewentualnie o uchylenie pkt 1 zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Uzasadnienie prawne

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna i podlega oddaleniu.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji jak również rozważania prawne.

Sąd podziela ocenę Sądu Okręgowego co do tego, że brak jest przesłanek dla uznania, że działaniem strony pozwanej doszło do naruszenia dóbr osobistych powódki.

Powódka wyprowadza swoje roszczenie z faktu wydania przez stronę pozwaną negatywnych dla niej decyzji odmawiających przyznania odszkodowania z tytułu pobytu w obozie koncentracyjnym w (...) oraz z tytułu przeprowadzania na jej osobie pseudomedycznych eksperymentów, co w jej ocenie ostatecznie doprowadziło do naruszenia jej dóbr osobistych w postaci godności i rozstroju zdrowia.

Przede wszystkim należy powtórzyć za Sądem I instancji, że przedmiotem dowodzenia, rozpoznania i orzekania w sprawie niniejszej nie mogą być faktyczne losy wojenne powódki zważywszy na zakresloną przez powódkę podstawę faktyczną powództwa. 1 0

Nie negując okoliczności podnoszonej przez skarżącą, że dołożyła ona należytej staranności w celu udokumentowania faktu pobytu w (...) jak i przeprowadzanych eksperymentów pseudomedycznych w tym obozie - to nie wykazała ona, a ciężar dowodu w tym zakresie na niej spoczywał, że dobra osobiste powódki zostały naruszone przez działania strony pozwanej.

Powszechnie przyjmowana jest w doktrynie i orzecznictwie koncepcja obiektywnego ujmowania dóbr osobistych, która oznacza, że przy ocenie naruszenia dóbr osobistych należy mieć na uwadze nie tylko subiektywne odczucie osoby żądającej ochrony prawnej, ale także obiektywną reakcję w opinii społeczeństwa. Zasadnie, w tej mierze Sąd I instancji odwołał się do wyroków Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 33/97, OSNC 1997, z.6-7, poz. 93 i z dnia 16 stycznia 1976 r., II CR 692/75, OSNC 1976, poz. 251. Wnioskowi temu nie przeczy teza powołanego w apelacji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2000 r. III CKN 473/2000 wskazującego na potrzebę przy dokonywaniu oceny czy doszło do naruszenia dobra osobistego również subiektywnego odczucia osoby żądającej ochrony przy uwzględnieniu istoty zdarzenia, na które powołuje się osoba uważająca, że nastąpiło naruszenie jej dóbr osobistych. Jednakże to subiektywne odczucie musi pozostawać w korelacji z odczuciem szerszego grona uczestników w sensie obiektywnym rozumianym jako ogólnie przyjęte poglądy społeczeństwa.

Z treści decyzji Komisji Odwoławczej Fundacji (...) z dnia (...) czerwca 2006 r. wynika, że Komisja odmówiła przyznania powódce świadczenia odszkodowawczego z uwagi na fakt niedostatecznego udokumentowania sprawy. Z treści tej decyzji nie można wyprowadzić wniosku, że powoduje on zafałszowanie jej osoby jako osoby represjonowanej czy jako aktu jej upokorzenia. Dotyczy to także, jak słusznie podkreślono w motywach 1 1 zaskarżonego wyroku, także treści i formy decyzji z dnia (...) czerwca 2006 r.

Zgodnie z art. 24 § 1 k.c. ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania takiego działania, chyba, że nie jest ono bezprawne.

Należy przyjąć, że działania strony pozwanej związane z rozpoznaniem wniosku powódki o przyznanie odszkodowania nie mogą być uznane za bezprawne.

Także bezprawność działania czy zachowania się należy pojmować w sensie obiektywnym a podstawą oceny pozostaje sprzeczność z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego także przy braku zawinienia.

W tym zakresie należy podzielić stanowisko Sądu I instancji co do tego, że działanie strony pozwanej nie było bezprawne. Strona pozwana działała w ramach prawnych wskazanych przez Sąd Okręgowy., tym samym brak jest podstaw do uznania, że pozwana rozpoznając wniosek powódki naruszyła prawo czy też tryb rozpoznawania wniosku. Niewątpliwie decyzją odmowna wynikała z braku dostatecznego udokumentowania przez powódkę prawa do odszkodowania z uwagi na nieprzedstawienie przez powódkę dokumentów, których wynikałby fakt jej pobytu w obozie koncentracyjnym w (...). Nie można w tym zakresie pominąć faktu, że do wniosku o przyznanie świadczenia z powyższego tytułu przedstawione zostały oświadczenia świadków te same jak przy wcześniejszym wniosku o przyznanie świadczenia z tytułu pracy przymusowej w rolnictwie, przy czym podstawą wiedzy świadków o pobycie powódki w obozie były twierdzenia powódki skierowane do świadków.

Nie można także abstrahować od oczywistej sprzeczności pomiędzy twierdzeniami powódki zawartymi we wniosku z 2001 r. a wnioskami zgłoszonymi w 2004 i 2005 r. 1 2

Prawidłowo ocenił Sąd Okręgowy, że nie można uznać za sprzeczne ustalenia organów Fundacji z treścią prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia (...) października 2005 r., w którym, na skutek odwołania powódki od negatywnej dla niej decyzji ZUS, przyznana jej zostało renta z tytułu całkowitej, trwałej niezdolności do pracy w związku z pobytem w obozie koncentracyjnym w okresie od stycznia do lutego 2006 r. Wyrok ten wiąże jedynie w zakresie przedmiotu rozstrzygnięcia w tym wypadku co do przyznania powódce prawa do renty.

Zasadnie także Sąd przyjął, że wyrok ten został przez powódkę złożony stronie pozwanej w dniu (...) lipca 2006 r., a zgodnie z postanowieniami Umowy Partnerskiej, niemiecka Fundacja zamknęła możliwość uzupełniania wniosków nowymi dokumentami z dniem 30 czerwca 2006 r. Nie ma bowiem znaczenia termin rozpatrzenia wniosków a chodzi tu o datę uzupełnienia wniosku.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny, w oparciu o przepis art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku.